

Judah, B. (2017). *Dit is Londen: Leven en Dood in een Wereldstad*. Amsterdam: Atlas Contact

Jan Blommaert*¹

Ben Judah is een Brits journalist die er in boeken zoals *Fragile Empire* (2013) in slaagde om een complexe brok geschiedenis - Rusland onder Poetin - levendig en scherp te vereenvoudigen. Vignettes domineren zijn narratief, de grote lijnen zijn geografisch - een tocht - en hier en daar duwt hij het scherm van de perceptie opzij om tot een verborgen waarheid te komen.

Zo ook in *Dit is Londen*. Londen is Judahs thuishaven, en in dit boek vertrekt hij van de vraag of hij zijn eigen habitat nog wel kent. Die vraag duikt op vanuit een acuut gevoel dat de dingen veranderd zijn. Er zijn berichten en statistieken die de Londense bevolking als heel volatiel en snel wisselend beschouwen, en daarbij wijzen op de ontzettende toename van wat we hier, om de zaken eenvoudig te houden, “vreemdelingen” zullen noemen. Het zijn die ‘vreemdelingen’ en hun omgevingen (doorgaans in de Londense periferie, al is dat begrip in realiteit erg rekbaar in die stad) die Ben Judah opzoekt. Hij stapt op ze af, slaapt mee met hen op de vloer van de metro, bezoekt de piepkleine studio’s, de goktenten, de kerken en de goedkope restaurants waar ze te vinden zijn, en hij neemt hun woorden mee naar zijn boek. In *Dit is Londen* hoor je Judah doorgaans doorheen hun stem. Die stem is vaak rauw, angstig, vijandig en racistisch. Een verkwikkend en vlotjes badinerend boek hoeft men dan ook niet te verwachten: het is heel erg *in your face*, of preciezer, *unheimlich* in een zeer letterlijke betekenis van het woord.

Dat *unheimliche* vertaalt zich in de sfeer die doorheen het hele boek loopt: er is gevaar, dreiging, verlies, het gevoel van verloren gelopen te zijn in een wereld die men niet langer begrijpt. Hoewel die sfeer doorgaans wordt vertolkt door mensen in armoede - waarover zo meteen meer -, vindt men ze evengoed bij de paar zeer geprivilegieerde personages in het boek. Ook de dochter van een sjeik uit het Midden-Oosten kijkt schichtig over haar schouder in constante pogingen om te ontsnappen uit haar gouden kooi in Mayfair, en de jonge vrouw van een Russische magnaat vreest voor de toekomst van het kind in haar schoot, want telkens wanneer haar man naar Rusland reist, is er het risico dat hij niet meer terugkeert. Geld alleen schept geen thuis in Londen, zoveel is duidelijk.

* j.blommaert@tilburguniversity.edu

¹ Tilburg School of Humanities and Digital Sciences, Department of Culture Studies, Tilburg University

Dat geldt vanzelfsprekend voor de Hongaarse, Roemeense en Poolse bouwvakkers, de Nigeriaanse portier en bewakingsagent, de Filipijnse *domestic workers*, de Roma-bedelaars, de Caraïbische drugsdealer en de schoonmaker op de Londense metro: de meest boeiende figuren in *Dit is Londen*. Elk opereert in een contactzone waarin de onmetelijke kloof zichtbaar wordt tussen arm en rijk in de stad. De bouwvakkers verbouwen woningen die aan astronomische prijzen in de markt worden gezet; de bewakingsagent bewaakt dergelijke *mansions*; de dealer voorziet de bewoners van die paleizen van hun snuifjes cocaïne; de Filipina's kennen alle geheimen van hun superrijke werkgevers, alsook de hele lay-out en het gamma van *Harrods*. De bedelaars zoeken geld in de betere buurten van Londen, en de schoonmaker ruimt de rommel van de *white collars* op, nadat die de metro naar huis hebben genomen. Elk van die figuren leeft op een hongerloon en woont in omstandigheden die gaan van haast niets (de dakloze Roma) tot een heel klein beetje comfort. Elk van hen kijkt constant omhoog, naar de absurde weelde van degenen met wie ze die contactzone delen; en opzij naar anderen in hun situatie, die hun baantje en positie willen overnemen. En elk van hen vertelt over ongelukkige trajecten: van een haast accidentele aankomst in Londen, doorheen soms groteske uitbuiting en mishandeling, en naar een gedroomde uitweg hier vandaan - iets wat, zoals bij de Filipina's, al deels een nauwkeurig georganiseerd systeem van ontsnappingroutes is.

Wie dat soort van ontsnappingroutes niet heeft, zit vast in een uitzichtloze, deprimerende plek die men geen thuis kan noemen, omringd met steeds wisselende constellaties van (vaak vijandige) mensen die men geen gemeenschap kan noemen. Londen is voor die mensen een niemandsland dat wordt bevolkt door angsten, frustraties, verhalen en reputaties - de goktent is bevolkt door dronken, gewelddadige, uitzinnige en soms psychotische schimmen op weg naar hun einde, en het Roemeense meisje dat zich prostitueert, deelt haar werkplek met heroïnehoertjes en haar lichaam met mannen van alle slag, langs een straat waar ook de Ferrari's en Range Rovers met gepersonaliseerde nummerplaat passeren. Hier, in dat niemandsland, schetst Judah zelfs geen mensen meer, enkel nog vage en dreigende figuren.

Dat geldt ook voor de enkele momenten waarop Judah de 'autochtone' stem laat horen. Ook dan gaat het niet in de eerste plaats om de mensen die er wonen en werken, wel om transformaties van plaatsen en bevolkingsgroepen, en die transformaties worden als een bitter verlies ervaren. De vroegere *cockney*-volksbuurt Elephant and Castle is een zwart getto geworden; de Britse pub een moskee of Nigeriaanse Evangelische kerk; de werkmanshuisjes die de autochtone arbeidersklasse een knus onderkomen boden, zijn hetzij omgevormd tot huurkazernes voor bouwvakkers, hetzij tot nieuwe peperdure studio's en flats voor de jongere bankiers uit de City. Enzovoort. Ben Judah beschrijft het Londen waarin hij leeft voornamelijk als een ruimte die uit mekaar is gevallen en nu stilaan, fragment na fragment, aan het vergaan is.

In zoverre dit boek een verhaal moet zijn van superdiversiteit, is het er één dat die snelle en complexe transformatie vereenvoudigt tot een lineaire evolutie. Die evolutie loopt van iets wat we ons moeten inbeelden als een nostalgische, harmonieuze gemeenschap, naar een onsamenvattend, gevaarlijk en vijandig geheel van groepjes

en individuen zonder gemeenschap, die vast zijn geraakt in een plek. Die plek, die stad, is een haast karikaturale dystopie in dit boek. Ik bedoel dit zeker niet vanuit een suggestie die superdiversiteit als utopie voorstelt. Maar in zijn constructie van een gefragmenteerd en onsamenhangend London slaat Judah nogal wat schaalniveaus en vormen van verbinding over. Hij springt bliksemsnel heen en weer van een plaats naar een individu, naar een groep en een sociaal-economische positie. Daarbij fixeert hij die individuen in die plaats, die groep en die positie, door zowat alles wat analytisch is in hun mond te leggen, terwijl precies het schakelen tussen de verschillende individuen die hij aan het woord laat, groepen en sociaal-economische posities - zijn tocht doorheen de wijken van London - het enige is wat ons uiteindelijk een genuanceerd beeld zou kunnen geven van 'Londen'. De mensen die hij aan het woord laat, spreken niet over (en vanuit) London, wel over (en vanuit) Beckton Alps, Neasden Lane en Edmonton Green.

Het zijn dan ook niet die personen die ons uitleggen wat London nu is: enkel Judah kan zeggen *Dit is Londen*, en het is dystopisch en *unheimlich*. Die breuk tussen de stemmen van de personages en die van Judah zelf moet bij de lezer kritische afstand scheppen ten aanzien van Judahs analyse. Want terwijl de personages vooral vanuit hun heel eigen plek spreken, spreekt Judah vanuit vogelvlucht, maar die twee hoogtes worden nergens geïntegreerd. Het resultaat is te vergelijken met een vaas die men aan scherven heeft laten vallen: het samen rapen van de scherven krijgt men moeilijk verkocht als 'de vaas'. Judah probeert dit trucje met zijn lezers, en die lezer vraagt zich dus best af: is dit Londen?

Bibliografie

Judah, B. (2013). *Fragile Empire: How Russia Fell In and Out of Love with Vladimir Putin*. New Haven: Yale University Press.